

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 60 □ 10-11-12/2008 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Hoop en vrees tussen gisteren en morgen

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

Als ik deze regels schrijf, is de mediadrukke rond St.-Niklaas, Kerstmis en Nieuwjaar andermaal gestart. Ik betrap er mezelf op dat ik, met het ouder worden, die dingen wat afstandelijker ben gaan bekijken. St.-Niklaas heeft zich ondertussen beperkt tot een bezoekje aan de kleinkinderen. Ik kan daar inkomen. Hij heeft tenslotte al werk genoeg, en wellicht last van een tikkeltje reuma.

Wensen doen wij allemaal nog wel, vanzelfsprekend. Al was de betekenis van wensen vroeger niet altijd positief. Denk maar aan vervensen en... vervloeken, heksen en het boze oog. Maar we hebben al lang geen "heiligheid" meer onder onze dorpel liggen, als afweermiddel tegen onheil en vervloeking...

Overigens is er al genoeg onheil in de wereld. We hebben het dan niet alleen over de bankcrisis, maar vooral over de dreigende werkloosheid en de aanhoudende oorlogen in de armste landen. En zo leven wij in deze donkere dagen van weer een jaarwisseling tussen hoop en vrees. Hoop dat in de wereld eindelijk elk mensenkind zijn plaatsje zal krijgen, vrees dat het op aarde nog erger gaat worden...

In afwachting dat het misschien nog warmer gaat worden, het poolijs nog sneller gaat smelten en onze laagste beemden misschien definitief onder water lopen, wil ik u, lieve lezeres en beste lezer, toch van harte mijn goede bedoelingen voor het nieuwe jaar toevertrouwen. Dit is uw zestigste poemp. Zij heeft de redactie andermaal flink wat huisvlijt gekost. Maar op onze jongste ontmoetingsdag hebben zo'n tweehonderd poem-

pisten ons hun waardering voor en trouw aan De Poemp bevestigd. Dat doet ons deugd. Voor hen en 1800 andere lezers zetten wij in 2009 ons werk voort. Dat is niet het enige goede nieuws. Kempens Karakter werd door de Vlaamse Gemeenschap erkend. "Meskes" en jongens, daar gaat ge nog van horen! Maar ook ons eigenste Schitterend Geslepen houdt er de vaart in. In 2009 komen er een reizende tentoonstelling en een boek over het steentje... en misschien zet het gemeentebestuur de definitieve stap naar een ontvangstgebouw bij Slijperij Lieckens. Dat zou pas goed nieuws zijn!

De Poemp wenst al haar lezers welgemeend een goede gezondheid, veel geluk en evenveel leesgenot toe. En met dat poolijs en onze beemden zal het nog wel even "snor" zitten, hoop ik.

Walter Caethoven.

Lezers schrijven...

Onze goede vriend **Jozef Engels** groet vanuit Oostende alle bekenden uit zijn geboortedorp en meldt ons het overlijden van Anneke Engels, trouw lid van De Poemp.

Louis Van Tendeloo kon in extremis niet naar onze ontmoetingsdag komen wegens ziekte van zijn echtgenote. Hij stuurde ons vanuit Hemiksem een reeks foto's uit de vijftiger jaren van "de nief parochie", met commentaar. Bedankt, Louis, die gaan ons zeker nog van pas komen!

Maria Van Mengsel – Kelber deelde ons mee dat zij vanuit Bouwel verhuisde naar Brasschaat. Bedankt, Maria. Mogen wij bij deze gelegenheid onze andere lezers uitnodigen De Poemp te verwittigen bij een wijziging van hun adres?

Gerda Cools uit Heist-op-den-Berg wil een origineel poppenhuisje maken en schreef ons daarover een vriendelijke brief. Wat onze heemkring daarmee te maken heeft, leest u in haar bericht:

Ik heb onlangs het plan opgevat om een poppenhuis te maken en ik wil daarbij niet zomaar een plan uit een modelbouw- of speelgoedwinkel gebruiken. Ik zou graag een kopie maken van het geboortehuis van mijn vader, waar zijn familie bijna 80 jaar gewoond heeft. Ikzelf heb vanzelfsprekend ook een bijzondere band met dit huis, daar het de woning van mijn grootmoeder was.

Het betreft de woning gelegen in de Gemeentestraat 46 in Nijlen, rechtover de toenmalige jongensschool. Mijn grootmoeder, Margareta Haerbosch, is daar komen wonen met haar moeder, ik vermoed ergens vooraan in de twintiger jaren. Mijn overgrootvader was gesneuveld tijdens WO I en dus was het aan mijn overgrootmoeder om brood op de plank te brengen. En zij bleek een ondernemende dame : zij was niet alleen naaister, zij verkocht ook stoffen op de lokale markten én thuis, waar de voorkamer ingericht was als piepklein winkeltje : "In 't Poppeke". Mijn grootmoeder was dus eigenlijk beter bekend als "Magrit van 't poeppeke". Zij trouwde later met Theophiel Cools, "Fille Facteur" en zij kregen 4 kinderen : Mariëtte, Constant, Cyriel en Hector. Ikzelf ben de dochter van de oudste zoon, "Stanne".

Gerda was op zoek naar oude foto's waarop het onooglijke winkeltje afgebeeld staat om een idee van de voorgevel te hebben. De Poemp heeft Gerda kunnen gelukkig maken met (een kopie van) een foto uit haar archief. Of wat de heemkring met een poppenhuisje te maken heeft...

Onze vorige Poemp werd overal bijzonder goed onthaald. **Harry Mertens en Hans Engels** bezorgden ons enkele aanvullingen, die wij elders in dit blad verwerken.

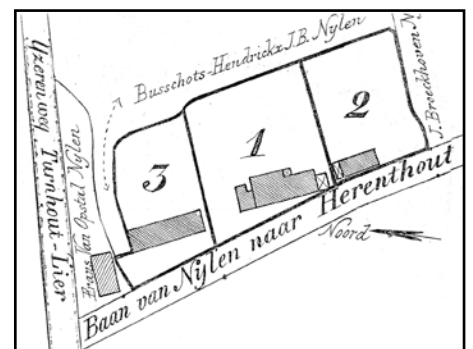
Aan alle brieverschrijvers : nogmaals hartelijk dank voor uw berichten en blijf poempen!

Huisnummering in de 19de eeuw

In ons vorige nummer vertelden wij hoe Eulalie Broeckhoven in 1888 een reeks kleine huisjes bouwde in de Rector de Ramstraat, waarvan we een oud huisnummer (A260) ontdekten bij de recente afbraak. We gingen voor de datering voort op mondelinge overlevering en de datum in de zijgevel van de huisjes. Ondertussen ontdekten wij via Hans Engels dat in 1887 in die omgeving vijf huisjes verkocht werden door de erfgenamen Van Tendeloo-Vervoort in drie loten (zie onderaan detail verkoopaffiche). Koop 3 is een huis "bestaande uit 3 woningen en stal en hof, bewoond door Judocus Hendrickx, mits 40 fr 's jaars, door Carolina Debacker mits 32,69 fr 's jaars en door J. B. Goormans mits 40 fr 's jaars". Werden die huisjes door Eulalie Broeckhoven gekocht en opgeknapt of herbouwd? In elke geval is bewezen dat reeds in 1887 er drie huisjes stonden op de plaats waar onlangs de besproken oude huisjes werden afgebroken. Interessant is ook een mededeling van Harry Mertens. Hij herinnert zich nog sporen van een gelijkaardige huisnummering (A260) in de Woevingenstraat (verlengde van de Rector de Ramstraat). Naar een plan met de toenmalige wijkindeling, aansluitend bij de huisnummering, zijn wij nog steeds op zoek!

Walter Caethoven.

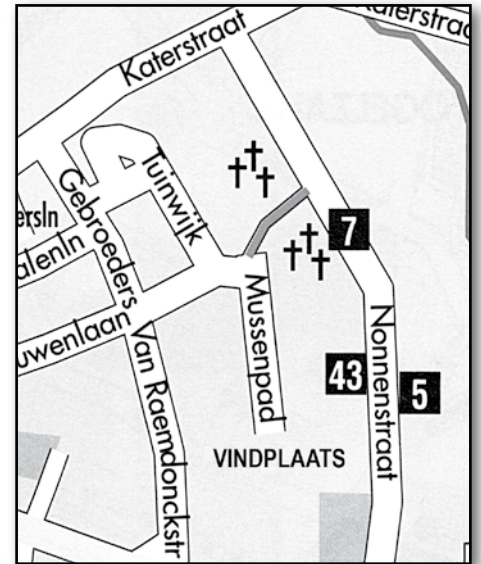
Met vriendelijke dank aan Hans Engels en Harry Mertens voor de medewerking.

Ondergrond Mussenpad verborg tweeduizend jaar oude sporen van bewoning:

Bestond er reeds een “dorpskern” in Nijlen voor onze tijdrekening?

Wij peilen, lieve lezeres en beste lezer, niet voor de eerste keer in De Poemp naar de ouderdom van ons dorp. Reeds in Poemp nr. 4 vroeg Frans Lens zich af of er sporen van de Romeinen gevonden werden in Nijlen. Zijn de oudste geschreven bewijzen van bewoning pas in middeleeuwse gift- of privilegebrieven te vinden, dan merkte Rosette Rymenants toch in Poemp 27 op dat de meeste geschiedschrijvers het erover eens zijn dat een belangrijke Romeinse heirbaan over Nijlen liep (vanuit Tongeren over Grobbendonk en Hoogstraten naar Dordrecht?). Rector de Ram berichtte in 1856 al in het Latijn over een goudschat die in 1770 in (het oosten van?) Nijlen ontdekt werd. De munten droegen onder andere de beeltenis van Caesar en Domitianus en dateerden onbetwistbaar uit de periode van 100 voor tot 100 na Christus. Dergelijke opgravingen tonen aan dat de Kempen door de Romeinen bezet werd in het begin van onze jaartelling. Met dit alles was echter nog niet bewezen dat ons dorp toen al bewoond was.

Nieuw licht op oudste geschiedenis van Nijlen

Niet zo lang geleden werd een perceel recreatiegrond van de gemeenschapsschool in Nijlen, gelegen tussen de Nonnenstraat en de Gebrs. Van Raemdonckstraat, verkocht aan de IOK voor 13 loten woningbouw. Beleidsmatig kan de verkoop van dit speelterrein moeilijk verantwoord worden. Maar die schaduwzijde kreeg een zonnige kant. Sedert de wettelijke regeling voor de bescherming van het archeologische patrimonium wordt bij dergelijke verkavelingen immers nagezien of de ondergrond mogelijk waardevol historisch materiaal bevat. Aldus gebeurde in april 2008 ook aan het Nijlense Mussenpad. De Dienst Erfgoed van de Provincie Antwerpen voerde een “proefsleuvenonderzoek” uit. Meteen doken een aantal paalkuilen en losse, handgevormde aardewerkfragmenten op. Dat was een voldoende reden om een nader onderzoek uit te voeren in een zone van 5.000 m².

Merkwaardige vondsten

Het Mechelse bedrijf Archaeological Solutions voerde die opdracht uit in juli en augustus 2008. Wij leerden er archeoloog (en heemkundige!) Maar-

ten Bracke kennen, een sympathiek man, die ons de toen bekende details van het onderzoek toevertrouwde. > *Foto onder: de tweede waterput wordt voorzichtig uitgegraven.*

Twee parallelle structuren lopen over het gehele onderzochte gebied. Eén ervan was duidelijk een gracht, de tweede mogelijk een uitgesleten weg. De meest recente sporen in beide structuren dateren uit de 17de eeuw.

Belangrijker en alleszins meer “zichtbaar” zijn twee vierkante waterputten. Zij bestaan uit vier aangepunte hoekpalen en rechtop geplaatste planken. In één van de putten was een holle boomstam geplaatst. In beide putten werden nogal wat ijzerslakken gevonden. Dat wijst op ijzerbewerking in de omgeving. Zij worden voorlopig aan de hand van het gevonden aardewerk in de vroege middeleeuwen geplaatst.

De kuilen en paalgaten zouden deels dateren uit de late bronstijd (ca. 1.100 tot 800 voor Christus), deels uit de late ijzertijd (ca. 250 voor Christus tot begin van onze jaartelling).

Tenslotte werd er ook een archeologisch volledig maar te restaureren potje uit de late ijzertijd gevonden.

Verder onderzoek

Die vondsten nodigen vanzelfsprekend uit tot nader onderzoek. Beide waterputten werden naar het bedrijf Archaeological Solutions in Mechelen gebracht. Gevriesdroogd zouden zij voorlopig tegen verrotting beschermd kunnen worden. De ouderdom van beide waterputten kan vrij nauwkeurig bepaald worden met een meting van de radioactieve koolstof (C14-methode) of aan de hand van de jaarringen van het hout (dendrochronologie). Uiteraard kost onderzoek en bewaring geld. Uit een gesprekje met Ignace Bourgeois (Dienst Erfgoed Provincie Antwerpen) hebben wij onthouden dat het Provinciebestuur misschien kredieten zal ter beschikking stellen. De Poemp van haar kant nodigde ons gemeentebestuur uit de belangrijke vondsten van het Mussenpad letterlijk en figuurlijk te waarderen. Een en ander zal nu in overleg met het Provinciebestuur bekeken worden.

Voorjaar 2009 komt er in elk geval een opgravingsverslag van de Mechelse

archeologen. De IOK zal dan de vondsten en het archief aan het archeologisch depot van de provincie Antwerpen overdragen.

Voorlopig besluit

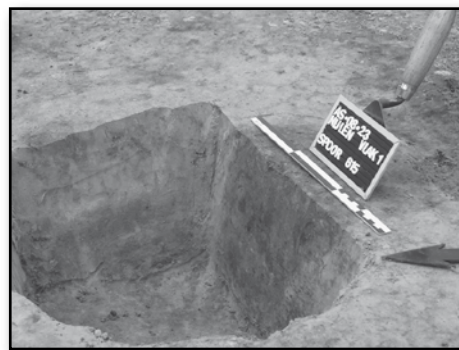
Het belang van de opgravingen aan het Mussenpad is ondertussen wel duidelijk. ArcheoNet Vlaanderen zegt hierover : “De uitwerking van de resultaten mag dan nog maar net begonnen zijn, nu al is duidelijk dat de opgraving gegevens aanreikt die niet alleen een nieuw licht werpen op de oudste geschiedenis van Nijlen, maar die ook moeiteloos ingeschakeld kunnen worden in bredere, regionale onderzoeksvragen.” Recente opgravingen in Grobbendonk (Melkerijstraat – 2006) en Ranst (Zevenbergen – 2008) leverden eveneens sporen van bewoning uit de late ijzertijd en/of de Romeinse tijd op.

De vondsten van het Mussenpad kunnen bewijzen dat Nijlen ruim 2.000 jaar geleden al bewoond was... Op een plaats die niet eens zo ver van het huidige dorpscentrum ligt! Mocht ooit in de omgeving een oude begraafplaats ontdekt worden, dan wordt het plaatje meer volledig. De Poemp zal de afwikkeling van het archeologisch onderzoek alleszins voor u blijven volgen!

Walter Caethoven.

De tweede waterput van de site Mussenpad. De Poemp pleit voor het bewaren van dit voorvaderlijk erfstuk!

Een van de talrijke paalsporen op de site : bewijs van historische bewoning?

Met dank v.d. medewerking aan:

Ignace Bourgeois (Dienst Erfgoed van de Provincie Antwerpen)
Maarten Bracke en Wim Tiri van het bedrijf Archaeological Solutions
Danielle Horemans (Archeologisch Museum Grobbendonk)
Luc Luyten (cultuurschepen Nijlen)

Geraadpleegde bronnen:

Frans Lens in De Poemp nummer 4 (Romeinse sporen te Nijlen?) en nummer 13 (Een goudschat te Nijlen)

Rosette Rymenants in De Poemp nummer 27 (Een wandeling door de eeuwen)

Guido Van Dyck in het boek “Grobbendonk, het historisch verhaal van een kleine gemeenschap”, deel I : van de Steentijd tot de Late Middeleeuwen (1982, uitgeverij De Roerdomp)

Archeonet Vlaanderen (Opgravingsresultaten Nijlen bieden uitzicht op verder onderzoek)

Webverslagen van Archaeological Solutions over archeologische vondsten, o.a. in Nijlen en Ranst

Geraadpleegde websites:

Gemeente Grobbendonk : www.grobbendonk.be
Gallo-Romeins museum Tongeren : www.galloromeinsmuseum.be
Archaeological Solutions bvba : <http://archaeological-solutions.be>
ArcheoNet Vlaanderen : www.archeonet.be
Open Archief : <http://oar.vioe.be/>

Hoe wordt de ouderdom van een vondst bepaald?

Dikwijls is een juiste datering onmogelijk. Door vergelijking met andere, bekende vondsten kan men het voorwerp toch ongeveer in de tijd situeren. Sommige voorwerpen zijn dan weer nauwkeuriger te dateren. We denken hier bijvoorbeeld aan het “terra sigilata” of gezegeld aardewerk, dat aan de binnenkant van de bodem de stempel van de maker draagt.

Van houten voorwerpen kan soms vrij nauwkeurig de ouderdom bepaald worden aan de hand van de jaarringen (dendrochronologie). De dikte van een jaarring hangt namelijk af van de houtsoort en het jaar en de streek waarin de boom groeide. Zo vertoont een doorsnede per boomsoort en per streek voor een tijdsperiode een uniek patroon van jaarringen. Kent men van een balk de ouderdom, dan kan door vergelijking de ouderdom van een andere balk afgelezen worden. Legt men de binnenste ringen van een gekende boom naast de buitenste ringen van een oudere boom, dan kan men een hele tijdlijn gaan vastleggen, want elk jaar geeft een ring...

Bekend is ook de koolstof (C14) datering. Planten nemen licht radioactieve koolstof op uit de atmosfeer. Via de planten doen ook mensen en dieren dat. De verhouding in levende materie tussen radioactieve koolstof en gewone koolstof is vrijwel constant. In dode materie wordt vanzelfsprekend geen nieuw radioactief materiaal meer opgenomen. Maar de al opgenomen radioactieve koolstof “vervalt” jaar na jaar. Na 5600 jaar is de helft van het radioactieve materiaal gewone koolstof geworden. Door de meting van de overblijvende radioactieve koolstof kan men vrij nauwkeurig de ouderdom van een voorwerp bepalen.

Bewoning van de prehistorie tot de middeleeuwen

IJstijd, bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen : de meeste lezers zullen er lang geleden wel over geleerd hebben. Lang geleden. Daarom een opfrissertje, gesteund op een bevattelijke tekst van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum van Limburg in Tongeren.

300.000 tot 5.000 jaar voor Christus

De eerste mensen leven enkel van wat de natuur voortbrengt. Ze trekken van kamp tot kamp en gebruiken stenen werktuigen.

5.300 tot 2.200 jaar voor Christus

Onze streken worden bewoond door landbouwers en veetelers. Ze produceren hun voedsel en leggen er voorraden van aan. Handelaars brengen koperen voorwerpen mee. Een nieuwe, “metalen”, tijd breekt aan.

2.200 tot 54 voor Christus

Het tijdstip van produceren en in gebruik nemen van metalen voorwerpen verschilt van streek tot streek. Omstreeks 2.200 voor Christus begint bij ons de bronstijd. Brons kan in verschillende vormen worden gegoten en is makkelijk bewerkbaar. Rond 750 voor Christus leren we ijzer bewerken. Het erts kan in Wallonië en zelfs in de arme Kempen gevonden worden. Het levert sterkere werktuigen, tot en met zwaarden.

54 voor Christus : Julius Caesar

In de laatste eeuw voor Christus leven in onze streken de Galliërs. Ze behoren tot de Kelten die leven van Engeland en Spanje tot aan de Rijn. Circa 58 – 57 voor Christus bindt de Romein Julius Caesar de strijd aan met onze Gallische stammen. Na een jarenlange strijd behaalt in 51 voor Christus Caesar de overwinning. De Romeinse tijd is aangebroken, ook in de Kempen.

Einde eerste eeuw tot einde vierde eeuw : de Gallo-Romeinse tijd

Romeinse gebruiken worden overgenomen door de plaatselijke bevolking en de twee culturen versmelten. Vanaf de derde eeuw vallen Germanen de noordelijke grensgebieden binnen. In de loop van de vierde eeuw integreren die inwijkelingen in de Gallo-Romeinse samenleving.

476 na Christus : naar de middeleeuwen

In 476 ontronen de Germanen de laatste West-Romeinse keizer. Het centrale gezag verdwijnt en er ontstaan vele rijkjes. In onze contreien nemen de Franken het bestuur over. Een bekende Frankische krijgshoofd is de Merovinger Childerik. Bekend is ook diens zoon Clovis, die zich in 496 laat dopen. Wij zitten nu in de ons beter bekende middeleeuwen. De middeleeuwen worden ingedeeld in de vroege middeleeuwen (circa 330 tot 950), de hoge middeleeuwen (circa 950 tot 1270) en de late middeleeuwen (circa 1270 tot 1500).

Volgen dan op de tijdsbalk : de nieuwe tijd (1500 – 1800), de nieuwste tijd (1800 – 1945) en de eigen tijd (1945 - ...)

De “betboom”, een verdwenen monument uit de Kesselhei

De betboom voor WO II in de Kesselhei.

Een geheimzinnige boom? Een boom met magische krachten? In vorige eeuw stond er op de Kesselhei, “de Cannaertseheide”, aan de linkerkant van het kruispunt De Heide met de Koningsbaan, een eeuwenoude zeer hoge dennenboom. Generaties lang was hij gekend als “den dikken boom”, “den mastenboom”, “den kloekenboom” of “den betboom” (Volgens “den Do”, Judocus Peeters, werden de “goedkopere” planken van dennenbomen gebruikt als schaliënberd, “bet” om er b.v. een schaliëndak op te plaatsen. Vandaar de naam?). Voor velen was die oude boom in het uitgestrekte dennenbos een wegwijzer. Door zijn lengte had men van in zijn top een zeer ver uitzicht over de naburige bossen. Bijgevolg werd hij door het Belgische en Duitse leger gebruikt als observatiepost en als dusdanig ook op militaire stafkaarten vermeld.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog moesten in opdracht van het Belgische leger alle houtgewas, kanten en bomen die het zicht belemmerden tussen de fortengordel, verwijderd worden. Daartoe kwamen twee gendarmen aan de slijpersfabrieken de namen opschrijven van alle werknemers. De volgende morgen moesten zij allemaal aanwezig zijn aan Nijlen station voorzien van een zaag, kapmes, bijltje of schop. Daarna ze met de trein naar Kesselstation

werden gevoerd. Vandaar moesten ze te voet verder naar Kesselfort. Tot hun opdracht behoorde ook alle bomen op de Kesselhei verwijderen. Behalve de betboom. Die werd ongemoeid gelaten, die bleef overeind. Uit respect voor zijn hoge ouderdom? Uit vrees voor de toverkracht die sommigen hem toeschreven onder invloed van duistere duivelsverhalen, die met hem uit het verleden waren meegegroeid? Of bleef hij gespaard als kloekenboom? (Vroeger werd bij

het rooien van mastenbossen de hoogste boom, die normaliter de meeste mastentoppen kon leveren, behouden voor latere herbebossingen). Wie zal het weten?

Nen “trein” keurrewagens

Na de oorlog werd in opdracht van eigenaar Poupez de Kettenis de Hollaeken de heide herbebossed. Karel Roelen (Roelans), vrachtvoerder, wonende op de Broechemsesteenweg te Nijlen, moest de “voren” (grachtjes) ploegen waarin de mastenboompjes werden geplant. Na verloop van jaren was de Kesselheide opnieuw voorzien van vele mastenbomen met als trotse toezichter de betboom.

Tijdens WO II werden steenkolen schaars en duur. Er werd weer volop honger en kou geleden. En daar nood wet breekt, trokken, vanaf het najaar van 1940, mannen bij nacht naar de heide om er bomen af te zagen. Soms begaven die “pseudo” houthakkers zich zelfs in colonne naar de hei. Allemaal kruiwagens achter elkaar, nen echten trein! Hun boomzagen waren met een koord vastgebonden onder hun kruiwagen, zodat ze niet zichtbaar waren. De eerste en de laatste voerder verwittigden met een fluitje de anderen als er gevaar dreigde. De trein werd dan bliksemsnel ontbonden en iedereen vluchtte weg via een van de vele zandwegeltjes in het bos.

Als er een felle storm een aantal bomen ontwortelde, was het feest. De volgende dag moest men alleen de omgewaaide bomen in stukken zagen en naar huis brengen en klaar was kees. Uiteindelijk verdween opnieuw de laatste boom op de Kesselhei, behalve... den betboom. Weer bleef die gespaard, althans voorlopig.

**Kerstnacht die schone, laat
warmte naar ons komen, naar
ons allemaal....**

In de laatste oorlogsjaren had Gustje Pijp (August Van Der Kelft) van de Broechemsteenweg te Nijlen, zoals zovele anderen, niets meer om zijn huis te verwarmen. De kinderen van zijn in de oorlog verdwenen zoon, voor wie Gustje moest zorgen, leden kou. Noodgedwongen besloot hij om zijn grote boomzaag extra te scherpen. De 24ste december 1943, toen het donker was, togen Gustje en de kleine Kennis afkomstig van Kessel samen met nog een sterke boerenzoon naar de verlaten heide. In pakweg 20 minuten tijd was de oude reus, dat monument uit de Kesselhei, neergehaald! De ganse kerstnacht lang hebben ze dan den betboom verder in stukken gezaagd en met paard en kar naar het huis van Gustje Pijp op de Broechemsesteenweg gevoerd. Toen 's morgens de eerste mensen door de Kesselhei naar de kerk gingen, om hun Kerstmisplicht te vervullen, was hun baken, den betboom, voorgoed verdwenen en restten hen alleen nog de herinnering eraan en de talloze mysterieuze verhalen die hun voorouders erover hadden verteld.

Kerstnacht die schone liet de kleinkinderen van Gustje Pijp op kerstdag en ook de daaropvolgende dagen, dankzij de opgeofferde dennenboom, genieten van een heerlijke warmte in hun huis. Een echte huiselijke warmte zoals alleen Kerstmis die brengen kan.....

Jos Thys

Geraadpleegde bron :

René Verswijfel in het tijdschrift Salvator, december 1977

Met dank aan :

Hugo Keuleers voor de prachtige foto, gevonden in het archief van zijn vader

Lisa Vercammen en Do Peeters, voor hun medewerking

In memoriam priester Jozef Van Messeem

Op 10 oktober 2008 overleed onverwacht in O.-L.-V.-Waver Jozef Van Messeem, voormalig onderpastoor van Nijlen. Jozef was de zoon van Louis Van Messeem en Net Bal. Hij werd geboren te Zemst op 2 maart 1920 en werd op 27 mei 1945 priester gewijd te Mechelen.

Hij was onderpastoor te Nijlen in de St.-Wilibrordusparochie van 1945 tot 1961. Tot 1954 verbleef hij op de pastorie, nadien in de Kerkblokken nr. 1. Daar kwam ook zijn vader bij hem wonen.

In zijn laatste wilsbeschikking heeft hij zijn lichaam afgestaan voor medisch onderzoek aan de universiteit van Leuven. De verrijzenisviering had plaats op 18 oktober 2008 in de kapel van het rusthuis "Huyze De Pauw" te O.-L.-V.-Waver, waar onze voormalige, nooit vergeten onderpastoor in een serviceflat verbleef.

*Onderpastoor Jozef Van Messeem
bij de inhuldiging van pastoor
Martin in 1952*

In memoriam Nand Geyselings

De meesten onder ons kennen Nand Geyselings als "groene Nand". Hij gaf ooit trouwens een tijdschriftje uit "Het Groene Licht" geheten. Daarin kwam hij wervend op voor mens en milieu. Even werkte hij ook mee aan Salvator, het tijdschrift van de Kesselse heemkring, en in de tachtiger jaren werd hij het eerste parlementslid van de groenen.

Toch werd Nand pas echt bekend, tot ver buiten ons land, toen hij in 1987 met pensioen ging en een jarenoude belofte aan zijn vrouw inlost met de aanleg van een prachtige bloementuin, Vredenhof. Jaarlijks plantte hij er tienduizenden bloembollen. In 2005 waren dat 100.000 tulpen, 50.000 narcissen, 7.000 hyacinten, 3.000 keizerskronen, 20.000 blauwe druifjes en duizenden andere lentebloeiers. Die bloemenpracht lokte jaarlijks tot 40.000 bezoekers en zette Kessel op de kaart.

Nand tussen zijn bloemen

Nand werd ouder en even werd gezegd dat de gemeente het Vredenhof zou overnemen. Nand zou de overgang begeleiden, maar een slepende ziekte (en misschien ook wel de aarzeling van het gemeentebestuur?) heeft daar anders over beslist. Op 4 september 2008 overleed Nand op 79-jarige leeftijd te Lier. De Poemp zal hem blijven gedenken als een overtuigde milieuactivist. "Nu ben je tuinman van God!", besloot zoon Paul ontroerend de uitvaartplechtigheid.

Walter Caethoven.

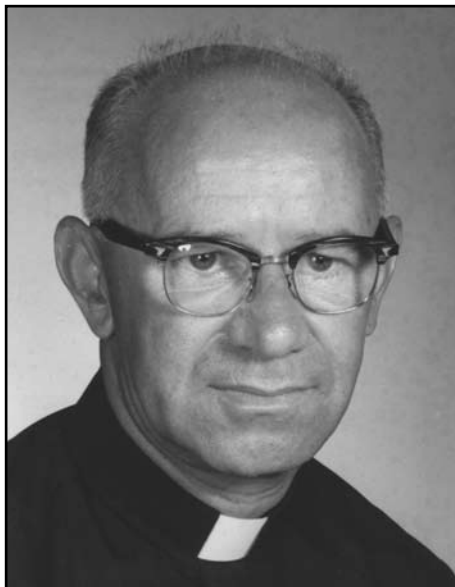
Paterke Diels overleden in Hawaï

Uit het verre Hawaï kregen wij op 29 september 2008 het bericht dat Paterke Diels, want zo werd hij in Kessel door iedereen genoemd, overleden was. De ouderen onder ons hebben hem zeer goed gekend. Frans Diels voltooide zijn humaniora in het Sint-Gummaruscollege in Lier, waar onze legendarische en heilige pastoor Schelkens toen directeur was. Directeur Schelkens was voor zijn leerlingen een strenge leraar en heeft Frans Diels van Kessel zelfs voor een paar vakken gebuisd. Pater Diels legde in 1942, in volle oorlogstijd, in Tremelo zijn kloostergeloften af en werd in 1947 tot pater van de Congregatie der HH. Harten van Jezus en Maria in het toenmalige klooster van de Paters Pictussen te Zandhoven gewijd.

Op 28 juli 1947 droeg hij in de Sint-Lambertuskerk van Kessel, samen met de toenmalige pastoor Van der Stee zijn eremis op. In de overvolle kerk leefde iedereen met deze heuglijke gebeurtenis mee. Frans Diels was immers iemand van bij ons, een priester van Kessel die voor altijd, zoals zo vele Vlaamse missionarissen van toen, naar een of ander vermissieland zou vertrekken!

In 1951 is hij vertrokken naar het verre Hawaï, die verloren eilandengroep in het midden van de onmetelijke Stille Oceaan, waar zijn wereldberoemde confrater Damiaan zijn leven had geofferd voor de melaatsen, die toen door iedereen verstoten op het eiland Molokai op hun dood wachtten. De reis liep toen nog over zee en duurde 6 weken. Hawaï was in die tijd zo oneindig ver dat Kessel hem zeker nooit meer zou weerzien.

Maar de tijden veranderden snel. Vooral de evolutie van de luchtvaart maakte dat Hawaï niet meer het einde van de wereld was, en pater Diels, die wij nooit meer zouden weerzien, mocht in 1958, zeven jaar na zijn vertrek, voor het eerst in Kessel met vakantie. Hij sprak Kessels met een Amerikaans accent en had moeite om de juiste woorden te vinden. Pastoor Schelkens en de mensen van Kessel maakten er een echt feest van.

Pater Frans Diels : Damiaan achterna!

In 1970 benoemde de congregatie hem tot generaal-econoom, een ambt met een grote verantwoordelijkheid. In die functie verbleef hij 6 jaar in

Rome en hij sprak al vlug vloeiend Italiaans. Pater Diels was een zeer humoristische en schalkse persoon en vertelde ooit “dat hij naar Rome was verbannen...” Dat belette niet dat verschillende familieleden en vrienden toen herhaaldelijk met hem in Rome, Napels en Pompeï hebben kunnen rondtoeren!

Maar hij voelde heimwee naar Hawaï en vroeg aan zijn oversten om terug te mogen keren naar de lieve mensen die er woonden, met wie hij zo vele jaren lang samen had geleefd, gewerkt en met wie hij zoveel opgebouwd had.

Pater Diels is nadien nog regelmatig bij zijn familie in Kessel teruggekeerd. Eén van die laatste keren dat hij in Kessel met vakantie was, zullen wij nooit vergeten. Toen had hij vanuit Hawaï de originele wandelstok van Pater Damiaan meegebracht om hem te restaureren. Voor zijn familie en vele vrienden was het een onvergetelijke ervaring de echte wandelstok van pater Damiaan in hun handen te mogen houden, te mogen voelen, te mogen beroeren. Zo iets vergeet je nooit!

Pater Diels is 89 jaar mogen worden. Een lang leven vol gedreven apostolisch werk in Hawaï, maar ook ‘als duvel doet al’. Hij was er timmerman, meubelmaker, metselaar en volleerd elektricien. Met grote dankbaarheid kijken wij terug op het rijk gevulde priesterleven van deze echte Kesselaar.

Herman Van Regenmortel.

Een nieuw jaar, een nieuwe reeks Poempen !

Dit is de laatste Poemp van 2008. Dus vragen wij onze trouwe lezeressen en lezers andermaal om hun abonnement te hernieuwen. Wordt ons blad u per drager bezorgd, dan zal die u hierover wel aanspreken en hoeft u verder niets te ondernemen. Komt ons blad met de postbode bij u, gelieve dan 7 Euro te storten op rekening 853-8126108-62 van Davidsfonds Afd. Nijlen. Zo weten wij dat u verder wil “poempen” en kunnen wij post en drukker blijven betalen. Alvast bedankt!

Oorlog, Rantsoenering en Winterhulp

Na de invasie van het Duitse leger op 10 mei 1940 en de overgave van het Belgische leger op 28 mei 1940 kwam er al snel een verslechtering van de voedselvoorziening. Het voedselprobleem zal het dagelijkse leven volledig gaan beheersen en uitgroeien tot een ware obsessie. Er was maar één bekommernis : de jacht naar eten. Vooral de voorziening van brood werd snel een probleem. Het broodrantsoen dat sinds 10 mei iedere Belg recht gaf op 450 gr per dag, werd op 25 mei teruggebracht tot 300 gr, op 6 juni tot 225 gr. Het bijlange niet voldoende broodrantsoen van 225 gr zal gedurende de ganse bezetting behouden blijven. Bovendien daalde de kwaliteit van het brood voortdurend. Het tarwe- en roggemeel werd steeds meer vermengd met gerst, aardappelmeel of bloem van bonen en erwten, wat het brood tot een donker, kleverig baksel maakte.

Zwarte markt

Op de zwarte markt was er voor hen die de nodige centen ervoor hadden echter nog alles te koop. Wetende dat het gemiddelde uurloon voor een gewone werkmans (als hij al werk had) in 1941 – 42 zo'n 10 frank bedroeg en dat het brood op de zwarte markt 35 tot 40 frank kostte, dan beseft men dat die toestand niet lang vol te houden was. Ook één kg aardappelen kostte trouwens een vol uurloon. Vanaf eind 1940 was het officiële rantsoen 15 kg aardappelen per persoon en per maand, in april en mei van het volgende jaar nog amper 2,5 kg. In 1942 werden er op de officiële markt helemaal geen aardappelen meer te koop aangeboden. In meer dan een gezin kwamen er geen aardappelen meer op tafel. In het voorjaar en in de zomer werden de aardappelen dikwijls vervangen door bloemkolen, die in St.-Katelijne-Waver en omgeving moesten gehaald worden (wat niet voor iedereen mogelijk was). Men kan zich voorstellen dat in zo'n toestand de aardappel-, wortel- en rapenvelden nachtelijk bezoek kregen van in hoge nood verkerende mensen. Hoe wanhopig een eerlijk en gerespecteerd, maar niet welgesteld gezin zich moet gevoeld hebben om zich tot diefstal te verlagen, kan men zich vandaag allicht moeilijk voorstellen. Pakkend is het volgende relaas over die periode in "Mijn land in de kering, deel II" van Karel Van Isacker op blz. 135 :

"Hatelijk was de tegenstelling tussen weelde en ellende. In luxerestaurants gooiden de woekeraars en de parasieten met het geld. Men kon er alles krijgen tegen fabelachtige prijzen: oesters, kreeft, wild, champagne – en er waren altijd tafels te weinig. De kerst- en nieuwjaarsfeesten van de rijken werden zwelgpactijen. Voor het kerstfeest van 1942 leverde een kweker uit het Antwerpse vijfhonderd

kalkoenen aan de restaurateurs van de stad voor de prijs van één miljoen BEF."

De hoeveelheid vlees waarop iedere Belg recht had volgens de officiële rantsoenering daalde geleidelijk van 90 gr per dag in 1940 tot 20 gr vanaf juli 1942. Bepaalde voedingswaren werden niet gerantsoeneerd en konden vrij verhandeld worden. Groenten en fruit, hoewel niet gerantsoeneerd, waren bijna niet te koop op de officiële markt. Volle melk was voorbehouden aan kinderen, zieken en zwangere vrouwen en verkrijgbaar met speciale zegels. Voor de gewone burger was er enkel afgeroomde melk of fluitjesmelk (tijdens de oorlog kende iedereen "loer" of "loeter"), vaak na lang aanschuiven. Koffie en chocolade waren niet gerantsoeneerd, maar helemaal niet te koop op de officiële markt. Koffie werd vervangen door het ersatz product gebrande gerst. Voor alles werd "ersatz" bedacht.

Affiche van Winterhulp

Winterhulp

Om de grootste nood te lenigen werd einde oktober 1940 "Winterhulp" opgericht, een organisatie die de behoeftigen materieel trachtte te ondersteunen. Het initiatief was door de bezetter geïnspireerd op wat reeds in Duitsland bestond : "Winterhilfe". De Belgische Winterhulp onttrok zich grotendeels aan de invloed van de bezetter. Daardoor ging de verhoopte propaganda voor de Duitsers verloren. Voorzitter was oud-minister Paul Heymans. Winterhulp werkte nauw samen met het Internationale Rode Kruis en het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn. Het kon rekenen op de steun van welgestelde burgers, van financiële ondernemingen, van koning, Kerk en overheid.

In iedere stad en gemeente werd een Winterhulpcomité opgericht om de plaatselijke behoeftigen te helpen. Het comité organiseerde eveneens soep- en vitaminebedelingen in de scholen. Ook in onze gemeente werd een Winterhulpcomité opgericht. Over de soepbedeling in de Nijlense scholen berichtten wij reeds in Poemp 43 : Oorlog, maar de soep was goed! In de scholen werden ook vitamines bedeed. In het begin waren het ampullen levertraan (wat niet echt een succes was bij de jeugd door de slechte smaak van het product), later werden de ampullen vervangen door tabletten. Ook (zeldzame) chocolade werd door toedoen van Winterhulp soms in de school uitgedeeld. Het was dan drummen rond de volgeladen kruiwagen van groenten- en snoep-handelaar Jan Van Calster (alias Jan van de Zwingelaar) wanneer deze toekwam op de speelplaats.

Plechtige communie tijdens de oorlog

Sta mij toe, beste Poemplezer, hier een persoonlijk beleefd verhaal neer te pennen uit 1942. Ik deed dat jaar op 10 mei mijn plechtige communie en die gebeurtenis staat scherper dan ooit in mijn geheugen opgetekend. In april 1942 was de strenge winter voorbij, maar in veel gezinnen nam het tekort aan voedsel en kleding alsmaar toe. Het plaatselijke Winterhulpcomité (waarvan ik de samenstelling niet ken) besloot de behoeftige gezinnen met een communicant te helpen. Hoe die gezinnen uitgekozen werden, is mij niet bekend, maar zowel de meisjes als de jongens ervan werden gekleed door Winterhulp. De meisjes droegen een kleed (weliswaar geen wit – wat tot dan toe de gewoonte was), de jongens een vest met korte broek. Voor de aankoop van ersatzschoenen werden speciale bons uitgereikt. Het waren mooie schoenen, maar ze waren niet degelijk en helemaal niet bestand tegen regen. Leder was bijna niet te verkrijgen en voor de meeste gezinnen niet te betalen.

De St.-Willibrorduskerk andermaal in puin (1940)

Plechtige communie in 1941 : de jongens verlaten de St.-Willibrorduskerk

Communie 1941. Ondanks de oorlog waren ook de meisjes feestelijk gekleed.

Voor de oorlog bestond de traditie dat de communicant na de mis mocht gaan ontbijten bij een bakker of kruidenier in het centrum. Door de voedselschaarste was dat nu onmogelijk. Dat was een probleem voor de verafwonenden. Om 13.30 u waren die immers verplicht het lof bij te wonen, en bijna niemand had een auto. Zelfs een goede fiets was vaak een luxe. Ook hieraan had Winterhulp gedacht: het bood hen een maaltijd aan in het Oud-Gesticht aan de Gemeentestraat. Er werd gesmuld en gedronken, en bovenop kregen de communicanten van de burgemeester nog 5 frank. Zo werd die dag van de plechtige communie ook voor de behoeftigen een onvergetelijke dag.

Dankbaar om wat Winterhulp deed voor de minstbedeelden tijdens de oorlog wil ik toch enkele bedenkingen maken om deze bijdrage erover af te sluiten. Zo is het mij nog altijd niet duidelijk waarom elke Winterhulp -communicant (dat waren er 7 van de 35 tot 40 communicanten van de “nief school”, nu Kerkeblokken) hetzelfde opvallende pak kreeg. Zo werd hij of zij immers goed herkenbaar als iemand van een behoeftig gezin, toen hij na de mis tussen de rijen toeschouwers moest stappen. Tweede bedenking: bij de communie in 1942 kregen de jongens die geholpen werden door Winterhulp een collectebus in de hand gestopt met de opdracht van huis tot huis te trekken als tegenprestatie voor de hulp. Aan elke deur moest dan de boodschap gebracht worden “Voor de plechtige communicanten van Winterhulp”. Blijkbaar werd door de initiatiefnemers niet begrepen dat ook een behoeftig gezin en zelfs een twaalfjarige eergevoel heeft. Ook tijdens een oorlog, waar er aan zowat alles gebrek is, tracht zo'n gezin de armoede te verbergen. Zijn er ergens verslagen terug te vinden van het plaatselijke Winterhulpcomité? Ik weet het niet, daarom deze bijdrage in De Poemp. Het was echter geenszins mijn bedoeling negatief te eindigen. Vele gezinnen konden immers terecht bij Winterhulp voor brandstof, kleding... en ook Winterhulp kon niet alle leed lenigen. Over één besluit zal iedereen die de oorlog meemaakte het eens zijn: “Nooit meer oorlog!”

Hypoliet Budts.

Met dank aan Walter Caethoven voor de documentatie.

Geraadpleegde bronnen:

Mijn Land in de Kering door Karel Van Isacker (deel II – 1914–1980)
Mondelinge getuigenissen

Foto's:

Genomen uit de videofilm “Och mijn liefste Nijlen” van De Poemp.

Roger Hermans 60 jaar priester

Op 22 oktober werd Roger Hermans, aalmoezenier van het rusthuis in Nijlen, 87 jaar. Zijn priesterloopbaan heeft zich voor een groot deel in Nijlen afgespeeld, eerst als onderpastoor op de Bouwelsesteenweg, en sinds 1986 opnieuw als zielzorger in het bejaardentehuis. Roger is ook een oud-bestuurslid van de Poemp.

Roger groeide op in Branst (Bornem), aan de Schelde, waar zijn vader een succesvolle mandenmakerij had. Hij volgde de Latijn-Griekse humaniora aan het Klein Seminarie in Mechelen, in een periode waarin de priester-leraars hoogconjunctuur kenden. Roger hield vooral van scheikunde en natuurkunde, maar ook van Griekse vertaling. Men dacht dat hij in Leuven zou willen verder studeren, maar hij koos voor een priesteropleiding aan het seminarie in Mechelen. Als lid van de studentenbond AKVS Klein-Brabant speelde hij toneel in een regie van Bert Peleman, in die tijd een bekend Vlaams dichter. De seminarieperiode was voor Roger een heel gelukkige tijd door de brede waaier aan vakken en de grote dynamiek die er toen heerste. Op 25 juli 1948 werd hij door kardinaal Van Roey tot priester gewijd.

Zijn eerste aanstelling was die tot onderpastoor in Hever. Het was een aangename start. Het economische leven werd in Europa hervat en talrijke nieuwe producten kwamen op de markt. Roger heeft zich altijd sterk voor techniek en elektronica geïnteresseerd en kocht prompt, zonder toestemming van het bisdom, een autootje, Ford Perfect, en werd even prompt, twee weken later, naar het verre Nijlen 'verbannen'.

Uiteindelijk bleek dit geen slechte beslissing van het bisdom, want de Onze-Lieve-Vrouwparochie was een jonge en sterk groeiende gemeenschap. Roger vormde er een perfect duo met pastoor Vermeiren. Deze laatste was nog een priester-rector oude stijl met een groot gevoel voor

Roger Hermans : 60 jaar priester.

de theatrale kant van het ritueel. Hij was een gevierd predikant die ook nog eens uitstekend kon zingen. Roger was dan weer een gedreven duivel-doet-al die vele zieken en bejaarden bezocht in zijn ondertussen onafscheidelijke Volkswagen Kevertje: je hoorde hem komen! Hij gaf catechese, was proost van de Vakantiebond, van de Gezinsgroep en van het Davidsfonds, organiseerde Vlaamse kermissen enzomeer. Hij was ook erg actief als proost van de Kajotters, die een lokaal hadden in het 'Kelderke' naast de kerk. Men zegt zelfs dat hij deze jongemannen whisky leerde drinken, hoewel ze wellicht niet veel aanmoediging nodig hadden...

In 1966 wuifden meer dan zeventienhonderd parochianen hem uit, toen hij Nijlen verliet en pastoor werd in Pulle. Pulle heeft een antieke kerk, een soort belfort met enorm dikke muren en nauwelijks fundering, en bezit één van de oudste klokken in Europa uit 1309! De kerk was in slechte staat en het zou Rogers 'levenswerk' worden om de restauratie ervan te realiseren. Hij gunde de overheid geen rust, ploos het Rijksarchief in Antwerpen uit en verwierf

de steun van belangrijke figuren, zoals architect Stynen, die de kathedraal in Antwerpen restaureerde. Hij slaagde erin om de kerk als één van de mooiste landelijke kerken te laten rangschikken, wat resulteerde in een restauratie in 1978 op kosten van de federale overheid, de provincie en de gemeente Zandhoven.

In Pulle werkte hij samen met de huidige pastoor Marcel Van Peer, die ook leraar geschiedenis was in Herentals. Regelmatig ging hij 's avonds uitblazen bij zijn goede vriend dokter Baeyens, met wie hij bij een glas wijn uitstekend kon filosoferen. Deze vriendschap staat nog steeds overeind!

In 1986 kwam Roger terug naar Nijlen en werd pastoor in het rusthuis, dat toen nog aan de Statiestraat lag. Er waren aanvankelijk ook nog echte zusters van de Congregatie van Berlaar actief. Het waren schatten van mensen die dag en nacht gereed stonden voor de zieke of stervende bewoners. Roger zelf vond er ook weer zijn roeping terug van trooster en bemoediger, hij bezocht (en bezocht) dagelijks de bewoners en luistert naar hun verhaal. De kloostersusters werden geleidelijk aan vervangen door lekenpersoneel, maar ook met hen kan Roger, een open en breeddenkend man, uitstekend samenwerken. Hij heeft natuurlijk ook erg geïnteresseerd de bouw en de verhuis van het rusthuis naar de Kerkeblokken gevolgd. Vandaag doet hij er nog steeds 's zondags de mis en wordt hierbij door een grote groep vrijwilligers geholpen. Roger heeft in Nijlen vele oude vrienden teruggevonden en blijft wie hij is: een vinnig man die niet lijkt te verouderen, geestelijk honderd procent alert en 'bij de pinken', maar vooral ook een mens die altijd al begreep dat de essentie van een functie in de maatschappij de aandacht en de zorg voor de andere persoon is. Wij wensen hem nog vele actieve jaren toe!

Jan Roelans.

De onteigeningen

In 1906 bleek al snel dat een fort zou gebouwd worden in de vallei van de Grote en Kleine Nete, meer bepaald in de omgeving van het station van Kessel. Militaire landmeters streken er neer en begonnen alles nauwgezet op te meten. Voor het te bouwen fort bakenden ze een terrein af met arduinen grenspalen. De grote Groeshoeve moest plaats maken voor de bouw. De gronden van deze hoeve en van nog andere eigenaars werden onteigend. Het zou tot 1908 duren vooraleer de staat alle gronden had verworven.

Graafwerken aan fort

De bouw van Kessel Fort

In 1908 kon men uiteindelijk aanvangen met de enorme bouwwerken. Bestaande waterlopen en wegen die het domein kruisten, werden omgelegd en een nieuw verharde weg - de huidige Fortstraat - werd aangelegd. Op 5 april 1909 startte de firma Bolsée met de eigenlijke bouwwerken en een officier van het leger keek nauwlettend toe of alles wel verliep zoals gepland.

Honderden bouwvakkers en grondwerkers, onder wie ook Kesselaars, zouden gedurende vele jaren aan het fort werken. Ze werkten er graag en werden goed betaald. Een grondwerker verdiende 35 centiemen per uur, een voorgraver 38 centiemen en een metser kreeg 45 centiemen per uur. Werkdagen van 12 uur waren in de zomer doorgewoond.

Tonnen bouwmaterialen werden aangevoerd over de weg en het spoor. Funderingen en kelders werden uitgegraven, bekistingen voor het gieten van de betonnen muren en gewelven getimmerd. Als een gedeelte van de bekisting klaar was, werd ze volgestort met beton, een voor die tijd vrij nieuw materiaal. Het beton werd gemaakt in de enorme betoncentrale die op de bouwwerf stond en werd met kipwagentjes naar de plaats gebracht waar men het nodig had.

Toen de ruwbouw van het fort klaar was, begon men de enorme 50 m brede en 2,5 m diepe vestinggracht te graven. Dit gebeurde deels met de schop, deels met een stoommachine, in de volksmond de "schamoteur" genoemd. De grond uit de gracht werd gebruikt om de vele kazematten en gangen die het fort telde toe te dekken. De werken hadden veel bekijks en alles werd grondig gekeurd. Ook de stoommachine die het uitgraven van de gracht vereenvoudigde, lokte kijkers van uren in de rondte.

Tijdens het graven van de gracht werden fossielen opgedolven. Op een diepte van twee meter trof men resten aan van kleine walvissen, potvissen, dolfinen en haaiachtigen. De resten van deze dieren waren in zo'n slechte staat dat men ze ter plaatse inpakte voor ze naar het museum gestuurd werden. Alles werd zeer nauwkeurig bijgehouden door archeoloog Georges Hasse, die het onderzoek opvolgde. De schooljongens die in de "hei" en aan de "statie" woonden, hadden bijna alle dagen visten bij zich die ze gevonden hadden in de opgedolven

Omgeving fort Kessel, anno 2008.

Uitgraven vestinggracht met "chamoteur".

grond. Die tanden waren erg gewild in de school, want daarmee scherpten ze de griffels aan.

Vier jaar later, in april 1913, was de ruwbouw klaar. De afwerking van het fort kon nu beginnen. Vloeren werden aangebracht, ramen en deuren geplaatst en de lokalen ingericht. Als dit alles klaar was, plaatste men de kanonnen, de telefooninstallatie en de elektrische voorzieningen.

Op 4 augustus 1914 begon men uiteindelijk met het inbetonneren van de geschutkoepels. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was het fort dus nog niet volledig klaar. De op het fort aanwezige soldaten probeerden het nog verder af te werken. Ze zouden er niet in slagen om alle koepels in te gieten, want in de septembertdagen van 1914 begon de aanval op de Antwerpse fortengordel. *(vervolgt)*

Rudy Van Nunen.

*Bronvermelding
foto's : Fort Liezele vzw
en Walter Caethoven
Kaartje fortengordel:
Rudy Van Nunen*

Bier en bierverbruik in de Bijvang

In de loop van de 18de eeuw werd door de schepenen van de Bijvang een niet gedateerd bezwaarschrift ingediend bij de Lierse overheid. Een klacht over... het bier! Het is wel eigenaardig dat met geen woord gerept wordt over de brouwerij van het Kesselhof. De klacht zou dus kunnen dateren van voor 1727, jaar dat daar in de eerste brouwerij van de Bijvangsdorpen van Lier, bier werd gebrouwen.

De Bijvang bestond uit de dorpen Emblem, Bevel, Kessel en Nijlen en de Lierse gehuchten Mijl, Lachenen en Hagenbroek, waarvan de Kloosterheide een deel was. Over het bier dat in Kessel gebrouwen werd, zijn, voor zo ver gekend, geen gegevens bewaard. We weten alleen dat de kasteelheer-brouwer (?) voortdurend last had van en geboycot werd door de Lierse overheid.

Er werd in onze dorpen geklaagd over het bier, zowel over de kwaliteit als de kwantiteit. Er mocht hier geen ander bier gedronken worden dan Liers bier of bier dat Lier zelf van elders, vnl. van Diest invoerde. Die maatregel was genomen om de Lierse brouwers te beschermen en, heel belangrijk voor de stadskas, om de accijnzen te kunnen innen. De vier schepenen van de Bijvang beklagden zich bij het stadsbestuur over de "schaersheijdt van het kleijn bier", waar arm en rijk onder leden. "Desen noodt over de schaersheijdt loopt tot eene al te grootte schaede in den Bijvange op, soodanigh dat men seer dikwils daer omme niet eens (eenmaal) met karre en peirde ofte kraeiwagens (kruiwagens) in eene weke, maer somtijden 2, 3 vier keeren in verschijde weken moet omrijden, ende dan gebeurdet noch al menichmael dat men te vergeefs reijdt oft dat het word gerefuseert (geweigerd)".

Ja, beweren de boze schepenen, zelfs als men contant betaalt! Eigenlijk is het een grote "lamentagie", een beklagenswaardige zaak, dat de Bijvang die nu toch "veele duijssende ingesetenen" (inwoners) telt, noch onvoorsien zijn van eene brouwerije op den Bijvangh". Het is toch begrijpelijk dat het "voor eenen hujsman ende pachter niet en convenieert (betaamt) van aen sijne dienstboden water te drincken te geven in eenen tijd dat de brouwerijen niet ledigh en staen, maer genoeghsaem met hunne bieren buijten den Bijvangh op Gendt oft elders floreren". Ze moeten toch inzien dat wij hier in de Bijvang niet alleen "een teugh klijn bier" moeten kunnen drinken, maar dat er ook goed bier aan de Bijvangslieden moet kunnen geleverd worden, "ofte andersints gedooghen dat het aen d'ingesetenen van den Bijvange sal vrij staen buijten den Bijvangh sonder accijns klijn bier liber (vrij) te mogen haelen, ende midts met een kelder biljet (bewijs dat er accijns betaald werd) te mogen keldereren". Indien de stad de accijnzen op de invoer van bier niet afschaft, vragen de schepenen om in ieder dorp en ook in de "tenten" of gehuchten iemand aan te duiden bij wie men de accijnzen zou kunnen betalen. Het was een hoogst vervelende zaak dat men zich te Lier moest bevoorraden,

terwijl er toch in de onmiddellijke omgeving brouwerijen waren. In Berlaar, Herenthout, Broechem... Maar vandaar bier binnensmokkelen werd zoals boven reeds aangehaald, niet gedoogd, maar bestraft én het bier werd aangeslagen.

En of hier bier werd gedronken! Vooral de Caves, een straf Liers bier. Door zijn hoge graan- en tarwegehalte was het een bier van hoge gisting en dus duur. Het kostte vrijwel het dubbele van het knolbier, dat men zowel in Lier als in de Bijvang flets "fluitjesbier" noemde. De Lierenaar A. Van de Broeck onderzocht aan de hand van de accijnsregisters van de stad o.a. het bierverbruik in het jaar 1775.

Buiten het gesmokkelde bier wist men in Lier goed wat buiten de stad in de vier Bijvangsdorpen en in de Lierse gehuchten gedronken werd! Schommelde dat jaar het maandelijks verbruik van Caves in Kessel tussen 20 à 30 vaten per maand, dan waren er een paar duchtige uitschuiers. Vooreerst januari met iets meer dan 47, juni met 71,5 en september met 72,625 vaten. Dit laatste maandverbruik betekent, omgerekend aan 169 liter per vat, bijna 12.275 liter van het beste bier. Omgezet in huidige "33-ers"(centiliter) betekent dit iets meer dan 36.800 stevige pinten. Daarnaast werd er ook nog bier van mindere kwaliteit, het zogenaamde knol- of fluitjesbier, gedronken! In dat jaar werd in Kessel weinig of geen vreemd bier ingevoerd. Het jaarverbruik van Caves in 1775 bedroeg voor Kessel 425 vaten, voor Nijlen 337, voor Emblem 207 en voor Bevel 74.

Reken zelf maar eens uit hoeveel stevige potten bier er in dat jaar in ieder dorp toen gedronken werden.

Het meeste bier in Lier zelf vloeide in de gehuchten Mijl en Hagenbroek. Dat was omdat er enkele grote en bekende herbergen aan de rand van de stad lagen, zoals langs de Kesselse kant, aan de Schranskensbrug, de Draaiboom, waar minder accijns moest betaald worden zodat het bier daar de helft goedkoper was dan in de stad. In 1775 telde Lier zelf maar 13 herbergen, terwijl er in de gehuchten niet minder dan 26 waren.

Caves, het duurste bier, vloeide vooral overvloedig rond de feestdagen van St.-Antonius, patroon van de boeren en van St.-Sebastiaan (schuttersgilde) in januari. Uitschieters in het verbruik van Caves waren de hoogdagen van Pinksteren en in de week van 21 september, St.-Mattheusdag, waarop de tweede patroonheilige van onze dorpskerk werd gevierd. De Sinksenweek bracht de zomerkermisvreugde en rond 21 september werd de najaarskermis gevierd. Ergens werd genoteerd "De verering van een eeuwenoud Salvatorbeeld lokte ieder jaar rond deze periode(n) ontelbare pelgrims naar dit dorp, wat eveneens aanleiding gaf tot een groot bierverbruik en feestvreugde".

Naast het niet erg gewaardeerde klein- of knolbier moet er ook nog rekening gehouden worden met "gesmokkeld bier", dat in alle stilte uit de naburige dorpen ingevoerd werd. Dat zal zeker nog lekkerder gesmaakt hebben!

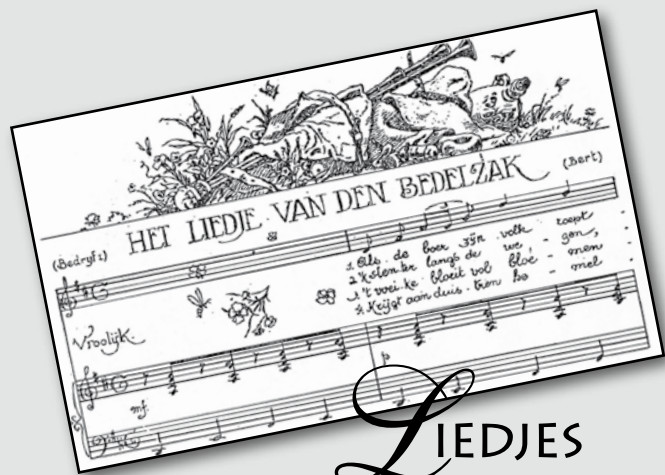
Frans Lens.

Onze Ontmoetingsdag

Een ongedwongen, blij en plezierig samenzijn. Tweehonderd Poempisten hebben het weer eens mogen beleven tijdens de grote tweejaarlijkse ontmoetingsdag van onze heemkring op 26 oktober. Zeker, soms moeten wij helaas vaststellen dat sommige "vaste klanten" ontbreken. Te oud voor de verplaatsing of overleden. Maar wij vergeten hen niet. Ze blijven deel uitmaken van "onze familie".

Wie er was, heeft genoten. Genoten van de interessante tentoonstelling met grote foto's van oude Nijlense slijperijen. (Poempist Hypoliet Budts gaf voortdurend uitleg en kreeg ook interessante weetjes te noteren.) Genoten ook van de samenzang o.l.v. Willy Jacobs. Maar vooral genoten van het samenzijn, afgerond met koffie en gebak aangeboden door De Poemp. Vanzelfsprekend komt er een nieuwe ontmoetingsdag, al zullen wij dan weer andere toetsen aanslaan! Even wachten nog...

LIEDJES VAN TOEN

Nieuwjaarzingen

Het nieuwjaarzingen is door de verkeersdrukte H gevaarlijk geworden voor onze jeugd. Is de ijver "van toen" wat gedaald, dan zien wij de jongste jaren toch tekenen van "stabilisering" van het zingen. Lezeres Angela Cuypers bezorgde ons enkele minder bekende nieuwjaarsliedjes van toen. Hier gaan ze, met onze herhaalde wensen voor al onze lezers en met dank aan Angela!

1. Kou voeten

Nieuwejaarke zoete
'k heb kou voeten.
Laat mij niet te lang staan
want ik moet nog op een ander gaan!

2. Fluitje

Nieuwejaarke, ik sta hier buiten.
'k Heb een fluitje, dat wil niet fluiten.
'k Heb een meske, dat wil niet snijen.
'k Heb een boterke, dat wil niet brijen*.
'k Heb een koordeke, dat wil niet knopen.
Geef mij een stuiverke** en laat me lopen!

* smeren

** De stuiver is een zeer oude munt. Elke regio had vroeger zijn eigen munt. Zo was er een Brabants pond en een Grootvlaams pond. Het pond werd in 1521 vervangen door de gulden. Een Brabants pond was 4 gulden waard, een gulden twintig stuivers.

Kempens Karakter : samen werken aan erfgoed in de Kempen

De Kempen werd lang beschouwd als een arme en zelfs wat achtergebleven regio. Industrialisering en diamantbewerking hebben daar verandering in gebracht. En wij weten, lezer, dat in onze regio een schat aan erfgoed aanwezig is. De projectvereniging “Kempens Karakter” schat dat erfgoed naar waarde en wil het brede publiek erbij betrekken. Zeven gemeenten werken nu al ruim een jaar samen met dat doel : Grobbendonk, Herentals,

Herenthout, Lille, Nijlen, Olen en Vorselaar.

Op 24 oktober 2008 heeft de Vlaamse regering Kempens Karakter erkend en onze projectvereniging voor 2009 een subsidie toegewezen van 200.000 Euro. Als wij het goed begrepen hebben, loopt die erkenning alvast tot 2014. Dat betekent dat in de volgende jaren echt rond erfgoed kan gewerkt worden en dat Schitterend Geslepen kan verder groeien in Kempens Karakter. Schitterend, toch?!

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Ros. Rymenants, 03.337.56.70
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Werkten mee aan dit nummer :

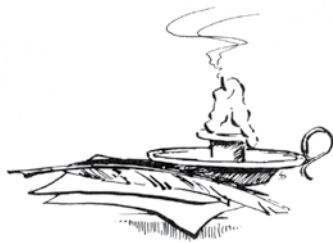
Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Frans Lens, Jos Thys, Jan Roelans, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel, Rudy Van Nunen

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

© 2008 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen : Stort 7 Euro op rekening 853-8126108-62 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en “abo Poemp”.

DE POEMP □ **DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT**
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ **VIJFTIENDE**
REEKS □ **NR. 60** □ **WINTER 2008** □ **V. U. : WALTER**
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN